Samenvatting ambtelijke evaluatie generiek Interbestuurlijk Toezicht Provincie Zeeland 2019

Inleiding generiek Interbestuurlijk Toezicht

De Provincie Zeeland houdt interbestuurlijk toezicht op de medebewindstaken van gemeenten en het het waterschap binnen de provinciegrenzen. De Gemeenteraad is verantwoordelijk voor het horizontale toezicht binnen de gemeente. De Provincie toetst de uitvoering op de medebewindstaken periodiek. Dit heet het Interbestuurlijk Toezicht.

Het generiek toezicht op de uitvoering van medebewindstaken richt zich op de volgende domeinen:

- **Omgevingsrecht** – Toezicht op naleving van milieuregels;
- **Archief- en informatiebeheer** – Controle op het beheer en de toegankelijkheid van overheidsinformatie;
- **Gebouwd erfgoed en Archeologie** – Bescherming en behoud van cultureel erfgoed;
- **Huisvesting vergunninghouders** – Toezicht op de huisvesting van statushouders;

Voor onderwerpen waar de Provincie geen toezichtrol heeft, zoals onderwijs en sociale zaken, treedt de Rijksoverheid op als toezichthouder.

De kaders van het toezicht is vastgelegd in de *Wet Revitalisering Generiek Toezicht* . Deze wet gaat uit van vertrouwen in het lokaal bestuur en benadrukt het belang van goede verantwoording. Als blijkt dat een gemeente haar wettelijke taken verwaarloosd of in strijd met de wet is, kan de Provincie maatregelen treffen. In het uiterste geval kan de Provincie taken overnemen of besluiten van deze overheden schorsen of vernietigen. Deze maatregelen worden zelden toegepast.

Aanleiding en doel evaluatie

Er is in 2019 een ambtelijke evaluatie van het generiek Interbestuurlijk Toezicht (IBT) binnen de provincie Zeeland uitgevoerd in samenloop met de landelijke *Agenda toekomst van het toezicht*[1]. De evaluatie richt zich uitsluitend op het generieke toezicht en niet op het specifieke toezicht (zoals financieel toezicht en functioneel bestuur). De resultaten hebben géén formele status, maar dienen als input voor het op te stellen beleidskader *IBT Zeeland*[2].

De evaluatie is gebaseerd op ambtelijke gesprekken die begin 2019 met IBT-coördinatoren van alle Zeeuwse gemeenten[3] zijn gevoerd en behandelt 6 thema's:

1. Ambtelijk proces
2. Bestuurlijk proces
3. Informatievoorziening
4. Beoordeling
5. Positie van de raad bij IBT
6. Implementatie Wet Revitalisering generiek toezicht (Rgt)

Belangrijkste bevindingen

In deze paragraaf worden de bevindingen genoemd die naar voren zijn gekomen uit de ambtelijk evaluatie. Per thema worden de belangrijkste bevindingen weergegeven.

1. **Ambtelijk proces**
    - Het contact tussen gemeenten en Provincie wordt als zakelijk en afstandelijk ervaren. Jaarlijkse informatie-uitwisseling vindt grotendeels schriftelijk plaats. Gemeenten missen context en feedback op hun aanleveringen.
    - Coördinatoren vervullen vooral een administratieve rol; inhoudelijke kennis zit bij vakspecialisten. De provinciale vragen sluiten niet altijd aan bij hun praktijk.
    - Gemeenten vragen om meer dialoog, persoonlijk contact en afstemming per domein. De huidige papieren werkwijze wordt als ouderwets beschouwd.
2. **Bestuurlijk proces**
    - Informatie over het IBT bereikt het college als hamerstuk; de raad ontvangt het ter kennisgeving. Er is weinig politieke aandacht zolang er geen problemen duidelijk worden gesignaleerd.
    - Gemeenten vinden de informatie abstract en technisch; raadsleden ervaren geen toegevoegde waarde. Het IBT leeft niet bij de raad en sluit onvoldoende aan op hun controlerende taak. Het jaarlijkse aanleveren van toezichtsinformatie aan Provincie (meestal gekoppeld aan de P&C-cyclus) wordt als werkbaar ervaren. Wel is er behoefte vanuit de coördinatoren en vakspecialisten aan duidelijkere instructies en wordt om meer uitleg gevraagd.

[1] https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/2018/07/01/agenda-toekomst-interbestuurlijk-toezicht
[2] Beleidskader IBT 2023-2027
[3] het Waterschap is in deze evaluatie niet meegenomen omdat het Generieke toezicht op het Waterschap in deze periode nog niet werd toegepast

- De continuïteit van kennis over het IBT staat onder druk door personele wisselingen. Coördinatoren en vakspecialisten vragen om meer ondersteuning, herhaling en eenduidigheid in vraagstelling.

3. Beoordeling

- Gemeenten ervaren de IBT-vragenlijst als plat en technisch. Er is weinig ruimte voor toelichting of duiding. De beoordeling leidt zelden tot dialoog of vervolg.
- Gemeenten vragen om actuele, digitale rapportages met terugkoppeling en duiding van risico's. Daarbij is behoefte aan thematische verdieping en eventueel onderlinge vergelijking ter lering, niet ter verantwoording.

4. Positie van de raad bij IBT

- De informatie omtrent de jaarlijkse IBT-rapportage roept een minimaal aantal vragen op door de raad. De informatie wordt als complex ervaren wat de leesbaarheid door de raad niet bevordert. Zo ontbreekt context. De rapportages zijn abstract en technisch van aard.
- Raadsleden ervaren geen toegevoegde waarde. Het IBT leeft onvoldoende bij de raad en sluit onvoldoende aan op hun controlerende taak.

5. Implementatie Wet Revitalisering generiek toezicht (Rgt)

- Gemeenten onderschrijven de uitgangspunten van de Wet Rgt (afstand, soberheid, primair horizontaal). Tegelijkertijd leeft het gevoel dat het toezicht nu als 'papieren verplichting' wordt ervaren zonder zichtbare opbrengst.
- Gemeenten zien kansen voor het IBT als leerinstrument, mits gericht op risico's, gezamenlijke opgaven en kennisdeling.

6. Implementatie Wet Revitalisering generiek toezicht (Rgt)

- De inzet van IBT-informatie kan meerwaarde bieden voor zowel kennisvermeerdering als interne verbetering van de bedrijfsvoering. Door samenwerking en collectieve inzet beter te benutten, kan het leereffect toenemen. Het is belangrijk om Zeeuws breed signalen en thema's opnieuw te beoordelen, in overleg met vakspecialisten, en te focussen op relevante en risicogerichte informatie. Uniforme, eenduidige vraagstelling per domein is nodig voor vergelijkbaarheid. Ranking wordt vanuit gemeenten niet als noodzakelijk gezien wanneer het dan enkel kan gaan om bovenaan een lijstje te staan; het doel moet zijn om gezamenlijk risico's te minimaliseren en het leervermogen te versterken. De provincie kan hierin een faciliterende en verbindende rol spelen, naast haar toezichthoudende taak.

Aanbevelingen

In deze paragraaf zijn de belangrijkste aanbevelingen samengevat op hoofdlijnen die uit de ambtelijke evaluatie zijn gekomen.

- **Menselijke maat & dialoog**
  Organiseer regelmatig persoonlijk contact tussen de Provincie, coördinatoren en vakspecialisten. Maak het toezicht minder abstract en meer gericht op wederzijds begrip en verbetering.
- **Herzien instrumentarium**
  Actualiseer vragenlijsten per domein, stem deze af met vakspecialisten en bouw ruimte in voor toelichting. Ontwikkel digitale systemen en dashboards die aansluiten op bestaande managementinformatie.
- **Verstevig horizontale controle**
  Maak IBT begrijpelijk en relevant voor raadsleden, bijvoorbeeld via presentaties, scholing of integratie in raadsopleidingen. Zet in op het versterken van hun rol als toezichthouder.
- **Organiseer thematische verdieping**
  Richt toezicht meer risicogericht in en koppel waar nodig verdiepende gesprekken aan rapportages. Gebruik IBT als katalysator voor gezamenlijke leerprocessen tussen gemeenten.

Afsluitend

De evaluatie is ambtelijk voorbereid in 2018 en afgerond in 2019 en heeft géén bestuurlijke status. De resultaten geven inzicht in hoe het generiek toezicht in de praktijk wordt ervaren door de ondervraagde coördinatoren binnen de Zeeuwse gemeenten en hoe het in de toekomst beter kan worden ingericht. De bevindingen en aanbevelingen dragen bij aan de verdere uitwerking van het beleid Interbestuurlijk Toezicht, in lijn met de landelijke ontwikkelingen rondom het toezicht en wat vanuit de Rijksoverheid wordt opgesteld